

„РИМЕЙК” НА САМИХ СЕБЕ

Статтю присвячено дослідженню творчості Петра Кралюка, зокрема роману “Римейк”, у порівнянні з творами Миколи Гоголя.

Ключові слова: роман, письменники-філософи, гротеск, іронія, стьоб.

Статья посвящена исследованию творчества Петра Кралюка, в отдельности романа “Римейк” в сравнении с творчеством Николая Гоголя.

Ключевые слова: роман, писатели-философы, гротеск, ирония, стёб.

The article is devoted to the investigation of creative work of Petr Kraluk, especially the novel “Remake” in comparison with works of Mykola Gogol.

Key words: novel, the writers-philosophers, grotesque, irony, banter.

Вчений, автор понад 150-ти наукових праць із філософії, історії, релігієзнавства, політології, літературознавства та шести книг художньої прози, Петро Кралюк вміло поєднує викладацьку та наукову діяльність з художньою літературою.

Роман “Римейк” був презентований автором до ювілею відзначення 200-ліття з дня народження М. Гоголя і 300-ліття з часу укладення українсько-шведського союзу. Сюжетна основа роману П. Кралюка вибудовується навколо підготовки до відзначення ювілею Миколи Гоголя у провінційній психіатричній лікарні невідомого міста.

„Немає хворих людей, є лише необстежені...” [2, с. 93] – констатує душевнохворий Едічка, головний герой роману. Але набагато вдаліше сказав З. Фройд: „Немає психічно здорових людей, є необстежені”. Цими словами Едічка кидає виклик реальності, адже сказано це, по суті, про сучасне суспільство, яке нагадує божевільню; нереалізованих письменників-філософів, Гоголя та його ювілей.

Творчість Гоголя цікавила П. Кралюка давно, оскільки письменник та його твори є важливими як для нашої культури, так і для нашої самосвідомості. „Усі геніальні письменники – божевільні. Нормальні лише графомани. Та й то, певно, не всі” [2, с. 225] – такий песимістичний діагноз Едічки, хоча і себе він зараховує до цієї когорти, вихваляючись стипендією від Євросоюзу. „Якщо говорити про талант письменника, то це божевільний геній. Хоча, за великим рахунком, геніальність – це завжди відхилення від норми” [3].

Збираючи матеріали про Гоголя, П. Кралюк планував написати книгу „(Не)наш Гоголь”, у якій би давався дещо нетрадиційний погляд на цього малоросійського письменника, що захотів стати великоросійським, проте ця трансформація

закінчилася для нього трагедійно. Така великомасштабна робота вимагає багато часу, якого у людини чиновницької, адміністративної завжди обмаль – не часто на пероні життя зустрінеш такого собі Карфункеля.

„Справжній Гоголь – постмодерніст. Його не розуміли. Він сидів на грантах, писав попу. Для царя. Істинний Гоголь – інший” [2, с. 93], – продовжує філософствувати причинний Едічка.

У романі „Римейк” усе взаємопов’язано і переплетено, багато неочікуваних поворотів подій: „Чоловік, із яким я спілкувався на подвір’ї і якого схильним був вважати одним із пацієнтів, виявився лікарем” [2, с. 89], „У мене теж була подруга! Кохана! Тепер нема. Ти знаєш, що таке самотність? – Оксана – лесбіянка?” [2, с. 122].

Автор знімає з себе відповідальність за стьоб, іронію і сарказм завдяки тому, що поміщує основних героїв у психіатричну лікарню. Навіть оцінка Едічкового бестселера між „шизою” та „супер-пупером” висвітлює П. Кралюка не лише як доброго письменника, а й майстра володіння сучасним українським жаргоном [5].

Сам сюжет роману тримається лінії підготовки до святкування ювілею Миколи Гоголя у психлікарні. Багато аргументів наводять колеги-лікарі головного оповідача твору – молодого інтерна, починаючи доводити йому, чому ювілей Гоголя повинен відбутися саме у стінах їхнього закладу: „Ти не смійся, – наполягає худий. – У Гоголя є ”Записки божевільного” [2, с. 90]; „Панове – озивається ще один лікар, у міру огрядний і статечний. – Я недавно читав: Гоголь був психічно хворим. У нього приступи творчої активності змінювалися депресіями. Часто паморочилася голова, він утрачав свідомість” [2, с. 90].

Молодому лікареві пропонують попрацювати з Едічкою-письменником, котрий „молиться на Гоголя, як на ікону” [2, с. 91], щоб той щось написав, а пообіцяти навіженому можна Нобелівську премію. „Я – стипендіат Євросоюзу, – пояснює Едічка. – Стипендія ні до чого не зобов’язує. Хочу – пишу, хочу – просто живу в цьому замку” [2, с. 92]. Письменник зазначає, що „нобелівське лауреатство – це вже ідея-фікс нашого письменницького бомонду. Не один український літератор у закутках своєї душі мріє про Нобеля. Але не варто перетворювати Нобелівську премію на фетиш, її отримували письменники, яких важко назвати відомими (Д. Кардуччі, Г. Понтоппідан, Я. Сайферт), і, навпаки, відомі автори не ставали нобелівськими лауреатами (Х. Л. Борхес, Б. Брехт, У. Еко). Нобелівська премія, звісно, існує в певному культурному і політичному контексті. І один, й інший для наших літераторів зараз не є сприятливим. Та й рівень сучасної української літератури не такий високий, як це дехто уявляє. Але помріяти про Нобеля так приємно!” [3].

„Погляньте на політиків – це ж наші пацієнти” [2. С. 90], – слова одного з лікарів окреслили політичну ситуацію на теренах нашої країни. За словами Сергія Дзюби, психи в Кралюковій оповіді надто вже схожі на деяких депутатів

Верховної Ради, реальні ж божевільні все-таки значно розумніші, хитріші і небезпечніші [6].

Своїм романом автор не в змозі зрушити світу, але принаймі робить спробу, адже соціум з кожним днем все більше божеволіє, стали очікуваними чергові абсурди від влади чи від мас-медій, чого завгодно можна чекати навіть від людей культурної еліти.

У романі відчувається Гоголівський містицизм: Гоголівський Вакула перевтілюється в Кралуковського Вакуленка, який вже років з десять стоїть і ще стоятиме у черзі за житлом, живе в страшному облупленому гуртожитку для лікарів і повинен готуватися до ювілею Гоголя у рідній йому дурці; Оксана, дочка багатія Корнія Чуба, стає дружиною Вакули, таке собі продовження Гоголівської „Ночі перед Різдвом”; Рудий Панько перетворюється на ескулапа – головного лікаря Рудика. У творі переплітаються сюжети не лише вищезгаданої „Ночі перед Різдвом”, а й славнозвісного „Тараса Бульби”, можна шукати слабкі тіні й від „Мертвих душ” чи „Ревізора”.

У замку-психіатричці відбуваються цікаві події, пов’язані зі зйомками „Тараса Бульби” російським кінорежисером Баторіним, ще одним нереалізованим українцем (який дуже любить сало й Україну, бо насправді його прізвище – Батурич, і він – родом із цих країв). Знімаючи у психіатричній лікарні криваві сцени майбутнього кіношедевр про Тараса Бульбу, „кацапи” задіяли як масовку весь медичний персонал та пацієнтів (окрім буйних). „Кляті москалі” пообіцяли золоті гори Рудому Паньку (нову автівку, а також нормальні простирадла й меблі), аби лише отримати дозвіл на своє „кацапське кіно”. Баторіч не йшов виключно за текстом Гоголівського твору, будь-які інтерпретації він приймав на ура: „Остапа кладуть, ламають кості, а він співає „Дубінушку”. Йому аплодують” [2, с. 171], „Остапа ставлять на коліна, голову кладуть на пеньок. Кат підносить сокиру. Натопт має сказати: „Ах!” Едічка б’є ката по голові, той падає. Графиня припадає до Остапових вуст і гукає: „Він – мій чоловік”. – Клас, – погодився Баторіч, коли переглянув відзняте, – залишаємо. – А як сценарій? – питають його. – Та хрін з ним, сценарієм!” [2, с. 172].

Для осучаснення ситуації та іронічного погляду на сьогоднішній П. Кралуков приписує сюди ще й відомих кінозірок: „Та ми на роль Тараса Бульби Жерара Депардьє візьмемо!” [2, с. 172].

„Римейк” П. Кралука є „текстом у тексті”. Досить нечітко окреслена зовнішня сюжетна канва: медична практика молодого психіатра в рамках якої розгортаються неймовірні пригоди з ювілеєм Гоголя та писанням замовного роману шизофреніком Едічкою. Автор не описує детально персонажів, хоча кожен з них цікавий елемент у системі психіатричної лікарні, тому вони видаються дещо однотипними. Привертають увагу вставні тексти, що складають роман Едічки „Гетьман”: тут використано найрізноманітніші жанрові форми (оповідання, драма, епістола, барокова декламація чи діаріуш): „През кілька літ по

тім, як сталося сіє, аз, многогрішний Адам, у миру Андрій, Бульбенком прозваний... – Цікаво, – кажу Едічці. – І форма незвична. – Люблю експериментувати, – гордо заявив письменник. – Особливо з формами” [2, с. 172].

Автор впевнено себе почуває в історичних екскурсах: йому не бракує ні знання реалій давніх епох, ні засобів стилізації мовлення. Щоб підкреслити абсурдність візій хворої людини у стилізовані монологи персонажів вкрапляються сучасні сленгові вислови („секс”, „гей”, „фетишист”), створюючи ефектніший гротеск. Крім тексту шизофреніка Едічки, бачимо у романі ще один текст – есей Професора, божевільного друга Едічки, про батьковбивство та синовбивство, який, не виключено, може бути провідним.

Спокусившись Нобелівською премією, Едічка, (у цьому образі також можна вбачати Е. Лімонова¹), у пориві творчого екстазу намагається настроювати „нетлінку” – небачений римейк гоголівського „Тараса Бульби”. Крім самого Миколи Васильовича, він спихає туди історичних персонажів у дивному поєднанні: Гоголь, Шевченко, Пушкін, Белінський, Штернберг і Кукольник разом із царем Олександром Першим опиняються в одній тарілці – абсурд доходить до апогею.

Роман П. Кралюка „Римейк” цікавий не лише своєю нетипічною побудовою, а й висвітленням сьогодення через призму минулого. Чи був Гоголь крайнським письменником, а чи суто російським для автора не важливо, головне побачити абсурдність сучасного суспільства, яке забуло себе, все і вся, й рухається у хибному напрямку.

Література:

1. Валгина Н.С. Теория текста. Текст в тексте [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://evartist.narod.ru/text14/21.htm>.
2. Кралюк П. „Римейк” // Київська Русь. – 2008. – № 10. – С. 85 – 246.
3. Крат М. Петро Кралюк: „Гоголь і Лімонов – це українці з деформованою імперсько-російською свідомістю” // Друг читача : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vsiknygy.net.ua/interview/952/>.
4. Літературна Рівненщина. Антологія : до 20-ччя обласної організації письменників / Упорядники О. Євтушок, В. Климентовська, Л. Рибко : передмова А. Криловця. – Рівне : ВАТ «Рівненська друкарня», 2005. – 532 с.
5. Поліщук Я. та Дзюба С. Роман Петра Кралюка „Римейк” – на перехресті думок // Літакцент : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litakcent.com/2009/03/11/roman-petra-kraljuka-rymejk---na-perehrestidumok/>.
6. Полковський В. Непровінційний іронічний мислитель // Інша література : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://inlit.org.ua/node/3594>.

¹ Едуард Лімонов – скандальний російський письменник та політик, відомий романом «Це я, Едічка».

7. Решетилова О. Божевыльня для... Гоголя, Мазепи, Пушкина та ынших // Газета День : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/273698>.